

FOLKMAĞAZIN

HAZATÉRÉS BUKOVINÁBÓL

Reggeliosztás Kosnán.

Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 4.

Ajánlás

2011 januárjában bukkantam rá a hidasi református parókián arra a naplóra, amelyben néhai Bognóczy Géza tiszteletes úr és felesége megörökítették a bukovinai székelyek 1941-es Bácskába való kitelepítését.

A hetvenedik évforduló alkalmából eleve nagyszabású, országos rendezvényt, sőt rendezvénysorozatot terveztem. A megemlékezések beharangozására javasoltam Vágner Máriának, a Kossuth Rádió szerkesztőjének, hogy készítsenek riportokat a Tolnában, Baranyában, Bács-Kiskun megyében élő idős bukovinai székelyekkel, akik a telepítésre még emlékeznek. Beszélgessenek olyan személyiségekkel, akik ha nem is székelyek, de szoros kapcsolatban állnak-álltak velük. Felajánlottam azt is, hogy a riportútra elkísérem őket. Az interjúk el is készültek, a népszerű „A Hely” című műsorban, úgy emlékszem, három folytatásban hangzottak el. Az utolsó helyszíniünk Hidas volt, ahová az egykori andrásfalvi reformátusok egy része került 1945-ben. Megcsodáltuk a hatalmas, újonnan épült erdélyi stílusú templomot, amelyet a lelkes hidasi hívek dél-koreai reformátusok (!) bőkezű adományának segítségével építettek fel.

Borus Mária tiszteletes asszony, miután megvendégtelt bennünket, bevezetett a parókia székely szobájába. A szép régi, még Bukovinában készült tárgyak között az egyik vitrinben megpillantottam két vaskos albumot. Megkértem a tiszteletes asszonyt, vegye ki nekem, hogy beletekinthessek. Amikor belelapoztam az egyik kötetbe, mintha áram ütött volna meg. Kicsi, fekete-fehér fényképeken a kezemben tartottam az egykori Andrásfalva özszes református lakóját. A háromszáz oldalnyi „képeskönyvben” láthattam azt, amit elbeszélések sokaságából már oly jól ismertem, a bukovinai székelyek történelmének egyik, képekbe merevült drámai pillanatát.

Bognóczy Géza tiszteletes úr a kitelepítéshez szükséges okiratokhoz, a „Hazatérők”-höz lefényképezett minden családot. Emellett számtalan emlékképet is készített. A család a ház előtt, az állatokkal, kiindulás a faluból, megérkezés a határra, tömegbevonás, a tíznapos út állomásai, megérkezés Bácskába, beköltözés a „juttatott” házakba. Nagy, hivatalos parádék, államférfiakkal! Ismertem számos fényképfelvételt ebből az időből, de legtöbbjét hivatalosan kiküldött fotós készítette a protokolláris ünnepségeken, sok-sok magyar zászlóval, gyakran propagandacéllal. Bognóczy Géza képein azonban a kitelepítés igazi „arca” mutatkozik meg.

Az albumokat a lelkész úr felesége, Bognóczy Gézáné tanítónő állította össze. Valamennyi kép alatt szerepel az emberek neve,

az események, ahol a fotók készültek, a dátum. Sok helyütt az aktuális események rövid leírása is.

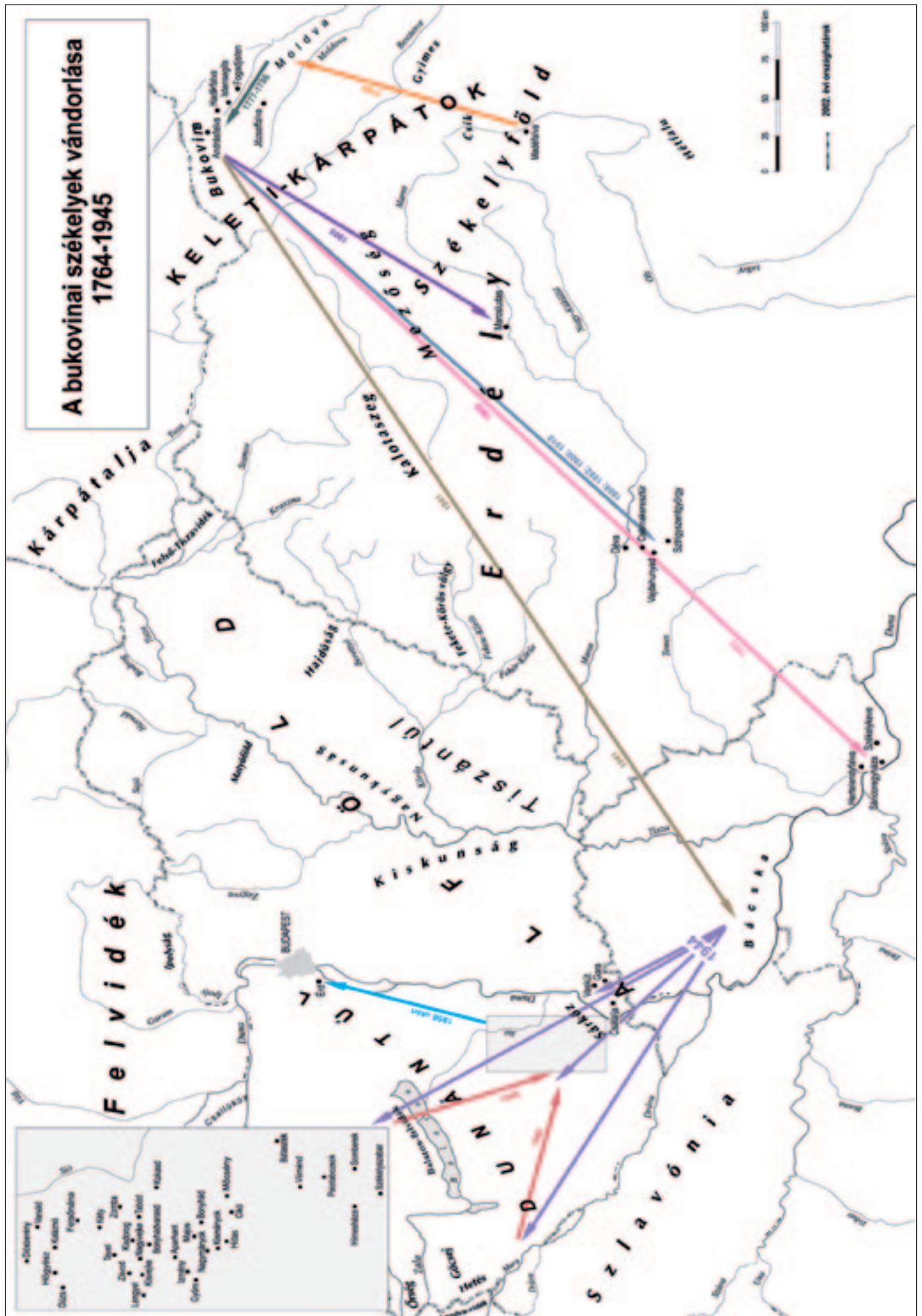
Hatalmas vágy fogott el, hogy a naplót magammal vigyem, hogy a kicsi képeket egyenként, alaposan megnézegetsem, a szövegeket elolvassam. Kérésimmal alig mertem előrukkolni, de azután legyőztem szemérmességemet. Meg is kaptam néhány napra az albumokat, s aztán három nap, három éjjel csak olvastam, forgattam lázasan. Miután lecsillapultak lelkem érzelmi viharai, azon kezdtem gondolkodni, hogyan lehetne ezeket a képeket közkinccsá tenni. Először is megmutattam lapunk szerkesztőjének, Berán Istvánnak, hogy nézze meg, mit tud a 6x9 cm-es képekkel kezdeni. Bizton állíthatom, hogy a „láz”, amellyel én a képeket felfedeztem, őt is elkapta. Hamarosan jelentette: A2-es méretben egészen használható nagyításokat lehet készíteni. Már csak pénzt kellett szerezniem! „Nekem a kérés nagy szégyen”, de mindent félretéve Erd város polgármesteréhez, T. Mészáros Andrásához fordultam, s ő segített. Rengeteg válogatás és előkészítő munka után megszületett a negyven táblából álló kiállítás. A sorozatot először 2011. január 21-én Budapesten, a Magyarok Házában, majd május 8-án a Budai Várban, később Bátaszéken, Bonyhádön, Hidason, Csátalján, Garán, Vaskúton, Palotabozsokon, Hőgyészen, Érden, Kakasdon, Pakson, Dombóváron, Tevelen láthatta a közönség. 2013. január 10-től ismét Budapesten, a Párbeszéd Házában lesz megtekinthető.

Hogy a mai embereknek mit mondanak ezek a hetven esztendőre készült fotók, nem tudhatom. Nekünk, akiknek szülei, nagyszülei részesei voltak a nagy, tragikus végű elvándorlásnak, történelmünk egy darabját jelentik. Láttam egyik kiállításunkon, ahogy egy zokogó asszony unokáinak mutatta elhagyott andrásfalvi házukat. Más alkalommal valaki sírva borult az egyik képre. A nyolcvan év körüli asszony tábornok édesapját ismerte fel a bácskai búzamezőben. Péter László grafikusművész az Új Szó című, Szerbiában megjelenő újságban ezt írta a kiállításon átélte érzelméről: „Megilletődve, nagyon lassan vonulunk végig a kiállítás képei előtt. A történelemkönyvekből bemagolt események helyett most a színigaz múlt jelenik meg előttünk, amelyet alázattal és néma áhítattal illik szemlélnünk. A kinagyított fényképek láttán most földbe gyökerezik a lábunk. A kiállítás képein a Bukovinától való elbúcsúzás megrázó pillanatai. Mintha kálváriák tobzódó stációképeit látnánk. A fényképbe zárt fájdalmakat. És a pillanat örökkévalóságát.”.

Szeretettel ajánlom figyelmükbe ezt a sorozatot, amelyhez Bognóczy Géza felvételei mellett Horváth József operatőr és dr. Kaiser József orvos korabeli képeiből is válogattunk.

Kóka Rozália

folkMAGazin • 2012 – XIX. évf. – Nyolcadik különszám • Kiadja a Táncház Alapítvány • Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János • Felelős szerkesztő: Grozdits Károly • Tervező-szerkesztő: Berán István • Munkatársak: Bede Judit, Gósi Anett
Cím: Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6. • Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153 • Tel./fax: (36.1) 214-3521 • Honlap: www.folkmagazin.hu
Ára: 1.200,- Ft • Előfizetőknek: 600,- Ft • Megrendelhető a szerkesztőség címén vagy a honlapon keresztül • Porszinter Nyomda, tel.: 1/388-7632
ISSN - 1218 - 912X • Bankszámlaszám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók, 1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary Táncház Alapítvány B.I.C. OTPVHUB HU55 11701004-20171625-00000000
Kiadványunkat a Nemzeti Kulturális Alap Népművészeti Kollégiuma támogatta.

A bukovinai székelyek története Madéfalvától napjainkig

A bukovinai székelyek az egykori székely határőrvidék népéből, a székelyföldi Csíkszék, Háromszék és Udvarhelyszék falvaiból szakadtak ki a XVIII. században. Mária Terézia uralkodása alatt, 1762-ben a bécsi Udvari Haditanács az egykori határőrök leszármazottaiból új, osztrák mintájú és osztrák érdekeket szolgáló határőrség szervezését kezdte meg Erdélyben. A szervezés erőszakosan, a székelyek ősi szabadságjogainak semmibevitelével zajlott. A székelyek előbb nagy ellenállást tanúsítottak, majd 1763 decemberében nyílt lázadás tört ki. A felkelők egyik vezére Zöld Péter, csíkdelnei plébános volt.

1764. január 6-án a felkelők Madéfalvára seregltek, hogy vízkereszt elmúltával népgyűlést tartsanak, és próbáljanak megegyezni az osztrákokkal. Az osztrák katonaság éjszaka körülvette a falut, és hajnalban ágyútűz zúdított az alvókra. A menekülők közül sokakat lekaszaboltak a megvadult katonák. Reggelre kétszáznál többen maradtak holtan a hóban.

Akik elfuthattak, fejvesztve menekültek át a Kárpátok hágóin, Moldvába. A történelemnek ezt a véres epizódját madéfalvi veszedelemként, vagy SICULICIDIUM-ként (székelyöldöklésnéven) emlegeti az utókor. A megtorlástól való félelem kb. tízezer embert készített otthona elhagyására. A bujdosók elrejtöztek a moldvai magyarok falvaiban, meghúzódtak a moldvai bojárok földjein, de új falvakat is alapítottak.

Moldvában a XIII. századtól kezdve éltek magyarok. A vajdák mindig szívesen fogadták az újabb és újabb magyar és székely menekülteket. Megélhetést és védelmet biztosítottak számukra. Birtokaikra kellett a jó munkaerő. A bujdosók lassan beépültek Moldva társadalmába.

1764 márciusában az udvar Hadik András grófot nevezte ki Erdély királyi biztosává, fő-hadparancsnokává. Hadik András személyesen vizsgálta ki a lázadás körülményeit, és megállapította, hogy az osztrák katonaság joggatlanul mészárolta le a székelyeket. Ártatlanul üzetek el szülőföldjükről, ezért később kegyelmet eszközölt ki számukra.

1774-ben az osztrákok megszerezték a porta hűbéresétől, a moldvai fejedelemtől a háborús események miatt feldúlt, szinte teljesen néptelen Bukovinát. Az új koronagyarmat benépesítésére a kor szokása szerint telepéseket toboroztak. Románok, ukránok, lengyelek, zsidók, németek, csehek, szlovákok költöztek hamarosan a Szeret, a Moldva és a Szucsáva folyó termékeny völgyeibe.

A bécsi haditanács korábbi feje, Erdély helytartója, Hadik András gróf szorgalmazására papok és katonák indultak Moldvába, hogy a rejtőzködő székely bujdosókat felkutassák és Bukovinába csalogassák.

„A madéfalvi menekültek zöme már megállapodott Moldvában, és nem akart Bukovinába költözni. Kisebb csoportok azonban elindultak. Teljes kegyelem biztosítván számukra, 1776–77 telén száz család költözött Moldvából Bukovinába, hol Tzibény és Jakobest falvakban telepedett meg, amelyeknek Istensegíts és Fogadjisten nevet adtak. 1784-ben II. József császár rendeletére a Moldva és Oláh országban tartózkodó többi magyar menekülteket is kinyomozták és egy részüket katonai fedezet alatt Bukovinába kísérték. Ezek építették 1785-ben András- és Hadik-, majd 1786-ban Józseffalvát.” [Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen.]

1776 és 1786 között összesen 2687 főt telepítettek le. Közülük az akkori jelentések tanúsága szerint nem mindenki volt székely. Bujdosó erdélyi magyarok, magyarországi szökött katonák családtagjaikkal, több évtizede Moldvában élők is csatlakoztak a székelyföldi menekültekhez. A hadmérnökök tervezte nyílegyenes utcájú településeken hamarosan megindult az élet. Új, sajátos arculatú magyar etnikai csoport született: a bukovinai székelység.

A letelepülők családonként 18 „fálcsa” földet, körülbelül 36 holdnyi területet kaptak. A kezdeti időkben pénzt és adókedvezményt is biztosítottak számukra, hogy meggyökerezhessenek. A tartományt benépesítő sokféle nációnak között hamarosan kialakult a munkamegosztás. A németek közül kerültek ki az iparosok, a zsidók kereskedtek, a románok pásztorkodtak, a székelyek főként mezőgazdasággal foglalkoztak, s magas szintű kertészkedést folytattak. Az andrásfalviak a hadsereg számára lovakat tenyésztettek stb.

A telepítéskor kapott földterületek néhány évtized alatt az öröklési rend miatt elaprózódtak, s nem bírták eltartani a megszorított népességet. Sokan váltak földnélkülivé.

Akinek otthon nem volt biztosított a megélhetése, arra kényszerült, hogy a moldvai bojárok földjein keresse meg kenyerét. Már hét-nyolc esztendő kislányokat is elszegődtek a szegény szülők „móduvázásra”. Az idénymunkások távol az otthonuktól, nyomorúságos körülmények között, a „kalfák” irányítása alatt dolgoztak. A gyermekeket s a leányokat két hónapra, a férfiakat hat hónapra szerződötték.

1877-ben egy Bukovinából Budapestre elszármazott pap, László Mihály drámai hangú cikkben hívta fel a közvélemény figyelmét a Kárpátokon túlra került magyarok sanyarú helyzetére. Az írás nyomán a magyar kormány is felfigyelt az ügyre, és több bizottságot is kiküldött a helyzet felmérésére. Hamarosan nagy társadalmi összefogás alakult ki a székelyek megsegítésére, hogy az Al-Duna környékére, a Duna árterébe, korábbi lakóik által felhagyott kincstári birtokokra telepítsék őket. Jókai Mór a Hon című újságjában gyűjtött pénzt az előfizetőitől a nagy terv megvalósításához. A Szent László Társulat is jelentős segítséget nyújtott. Odescalchi Artúr herceg állt a támogatók élére.

A tervek szerint először csak ezer férfit vittek volna az Al-Duna szabályozásának munkálataihoz, de azok nem hagyták el családjukat. 1883 májusában 3520 bukovinai székely települt le Belgrád közelében. Hatalmas diadalmenetben vitték a hajók a „hazatérőket”, útközben ki-kikötöttek a Tisza menti városokban, ahol megvendégelték, ünnepelték a „derék székelyeket”. Minden állomáson újságírók hada lepték el a hajók fedélzetét, s lelkesen tudósítottak az eseményekről. Az út végén magyar címerrel díszített, kivilágított töltéshez értek. Másnap a Duna menti mocsarak között találták magukat. Földbevéjűt kunyhókban teleltek ki sokan. Végtelen nagy nehézségek árán építették fel falvaikat. Megalapították Hertelendyfalvát, Sándoregyházát és Székelykevét. Utóbbit egymásután kétszer mosta el az árvíz, új helyen kellett felépíteni.

A természettel való küzdelem csak az egyik nehézség volt, amit el kellett szenvedniük. Az első világháború után, mint ellenséges ország állampolgárai jogfosztottakká váltak, s csak a második világháború után rendeződött valamelyest a sorsuk. A Tito-érában számosan kivándoroltak Ausztráliába, Kanadába, Svédországba. A legutóbbi délszláv háború ismét sokakat menekülésre késztetett. Az otthon maradottak hűségesen őrzik napjainkban is bukovinai székely hagyományaikat. Egyesületeik, magyar tannyelvű iskoláik, hagyományőrző együtteseik vannak. 2003 augusztusában ünnepelték „hazatérésük” 120. évfordulóját.

Ugyancsak 1883-ban, az Arad megyei Gyorokra költözött 125 család, de ezek a kirajzások se oldották meg a bukovinai magyarok gazdasági problémáit. 1888 és 1910 között Hunyad megyébe, Dévára, Vajdahunyadra, Cserna-keresztúrra és Sztrigyszentgyörgyre, ugyancsak kincstári területekre telepítettek kb. 2000 főt. Vajdahunyadon és Déván, a város szélén kaptak telkeket, itt építették fel házaikat, s a közeli gyárakban találtak munkát. Szép, egészséges képet mutató telepeik az 1980-as években, az örült falurombolásnak estek áldozatul. Napjainkban Csernake-

resztúron és Déván működik hagyományőrző együttes. A keresztúriak 1994-ben az Illyés Alapítvány támogatásával szép tájházat alakítottak ki.

A dél-erdélyi telepítésekkel egyidejűleg a Temes megyei Balsára, a Szolnok-Doboka megyei Vicére, a Beszterce-Naszód vármegyei Magyarbányára és Marosludásra is telepítettek kisebb csoportokat, akikről ma már hírt se hallhatunk.

A bukovinai székelyek Amerikába való tömeges kivándorlása sajátos módon kezdődött. Istensegítsen hírhedett bűnbanda garázdálkodott. Moldvától Erdélyig nagy orgazdahálózatot működtettek. Csordákat, méneseket hajtottak el, s ezeket továbbadták. 1906-ban az osztrák csendőrség a nyomukra akadt, közülük néhányat letartóztattak, a többiek nagy hirtelenséggel Kanadába szöktek. Ott az 1906–1907-es esztendőkből rendkívül kedvező volt az időjárás, rekordtermést adott a föld. A telepesek lelkes levelekben számoltak be a hazaiaknak gyarapodásukról. Leveleik nyomán, mint az áradat, megindult a bukovinai székelyek kivándorlása. A kivándorló bukovinai székely családokat a falu népe szépen elbúcsúztatta: „Amikor indultak el János báomé Istensegítsről, akkor az egész falu kikérésre őket az állomásra. A mozsikások szép keservekkel, mozsikaszóval búcsúztatták őket.”

A kivándorló székelyek Antwerpenben ültek hajóra s Montrealig utaztak. Onnan vonattal mentek Esterházyig. Az első bukovinai székely telepesek 1906-ban Cupar környékén, Esterházytól 150 kilométerre telepedtek le. A törvény előírta, hogy a telepesek kötelesek a földjeiken élni. Tíz dollár jelképes összegért 160 acre (mintegy 112 kataszteri hold) földet kaptak. Amennyiben három év alatt megművelték a föld kétharmad részét, megkapták a kanadai állampolgárságot és a föld, az ún. „homszted” [*homestead*] a tulajdonukba ment át. Az Esterházyra érkező telepesek a helyszínen mindjárt bevásároltak. Családonként ökröket, szekereket, ekét, boronát, puskát, lőport és építőanyagokat vásárolhattak későbbi törlesztésre.

A földjükre való kiérkezés után elsőként fedelet kellett húzniuk a fejük fölé. Fa volt bőven a közeli erdőkben. Kalákában, hirtelen készült hajlékaikat bukovinai módra, sárral kitapasztották kívül-belül. Voltak, akik csak földbevéjűt kunyhót készítettek hamarjában. Amint fedél alá jutottak, megkezdték a szűzgyep feltörését. Kalákában kezdték meg a földek művelését is.

1909-ben 78 család és 44 családfő indult útnak. Ebben az évben hatalmas aszály sújtotta a prérít. A telepesek közül sokan a közeli városokba menekültek, s bányászok vagy ipari munkások lettek. Ekkor kerültek sokan Regina-ba, Saskatchewan tartomány délkeleti központjába, mai fővárosába. A farmerek viszontagságai nem riasztot-

ták vissza a Bukovinából kivándorolni szándékozók. Az újonnan érkezők egyenesen az ipari üzemekben kerestek munkát, ahol a bukovinai nyomorúsághoz képest „úri életük” volt.

Az I. világháború kitöréséig folyamatos volt a bukovinaiak kivándorlása, de sokan csak dolgozni mentek ki, hogy aztán otthon földet vásárolhassanak, s „nagygazdák” legyenek. A háború kitörésekor az osztrák alattvalók ellenségnek számítottak. Akinek még nem volt meg a kanadai állampolgársága, azokat kitoloncolták Kanadából. A farmokon élők a kitoloncolás elől a városokba szöktek, vagy egyenesen Dél-Amerikában kötöttek ki.

Az I. világháború idején Bukovina hadszíntér lett, a falvak leégtek, a lakosság nagy része elmenekült. A háborút követő békekötések után a terület osztrák fennhatóság alól román fennhatóság alá került. A bukovinai magyarok teljesen elszakadtak Magyarországtól. Mérhetetlen szegénységben, az éledő román nacionalizmus és sovinizmus fojtogató szorításában vergődtek. Egyetlen menedékük és támaszuk az egyház maradt. A magyar tannyelvű oktatás megszűnt az iskolákban. A tanítók zömét elűzték. A magyar kultúra minden megnyilvánulása a templomok falai közé szorult. Csak Andrásfalván, a református egyház fenntartásában maradt meg a magyar tannyelvű iskola.

1932-ben Kolozsvárról Józseffalvára helyezték dr. Németh Kálmán ferences rendi szerzetest. Sokoldalú, bölcsész diplomával rendelkező, újságírással, festészettel, zenével foglalkozó ember, lángoló hitszónok volt. Végtelen szeretettel, együttérzéssel és segítőkészséggel fordult hívei felé. A kialakult kétségbeejtő helyzetben mindent megtett paptársaival egyetemben, hogy a bukovinai székely közösséget összekovácsolja és lélekben megerősítse.

Falujában kórust szervezett, ügyes székely ezermesterek segítségével orgonát épített, halastavat ásatott, fenyvest telepített, Ignác Rózsa írónővel nagysikerű könyvet íratott Józseffalváról.

1938-ban a bukovinai németeket hazavitték Németországba. A környékbeli románság vérszemet kapott és követelni kezdte, hogy a magyarok is hagyják el Bukovinát. A románsággal addig békésen együtt élő magyarok helyzete lassan tűrhetetlenné vált.

1939-ben, áldozócsütörtökön, órák alatt leégett Józseffalva. A virágzó falu helyén csak füstölgő hamu maradt. dr. Németh Kálmán drámai segítségkérésére megmozdult egész Erdély, Magyarországról is sok adomány érkezett, s a többi bukovinai magyar falvak lakói munkával és adományokkal is segítségére siettek Józseffalva népének. Néhány hónap elteltével felépült a falu. Az újjáépítést Kós Károly világhírű magyar építész irányította. Dr. Németh

Kálmán arra kérte, úgy építsék fel a házakat, hogy ha a helyzet úgy hozná, szét lehessen azokat szedni, vonatra téve elszállítani, és valahol másutt újra felépíteni.

Dr. Németh Kálmánban talán ekkor érett meg véglegesen a hazatérés gondolata. Tevékenysége, különösen a tűzvészt követő szervezőmunkája, felingerelte a román hatóságokat. Figyelték, zaklatták, felelősségre vonták, munkájában akadályozták.

A háború szele hamarosan ismét megcsapta Bukovinát. Itt zúdultak át a lengyel menekülők, amikor 1939. szeptember 1-jén Németország lerohanta Lengyelországot.

1940. augusztus 30-án megkötötték a II. bécsi döntés, amelynek eredményeképpen Észak-Erdély visszakerült Magyarországhoz. A szerződés lehetővé tette, hogy a Romániánál maradó területek magyar nemzetiségű lakói „optálhassanak”, vagyis Magyarországra mehessenek és magyar állampolgárokká legyenek. Dr. Németh Kálmán Budapestre utazott és megpróbálta rábírni a magyar kormány tagjait a bukovinai székelyek hazahozatalára. Kétségbeesetten ostromolta a hivatalokat a hazatelepítés ügyében, de Magyarország kormánya a háborús események miatt nem tudott érdemben foglalkozni a kérdéssel. Csak egyetlen támogatót tudott megnyerni az ügynek, gróf Teleki Pál miniszterelnököt, de ő is csak egy későbbi időpontban tudta elképzelni a hazatelepítés megvalósítását. Dr. Németh Kálmánt akkor már a román hatóságok keresték, nem mehetett vissza Bukovinába. Budapestről arra biztatta a hadköteles férfiakat, hogy ne vonuljanak be a román hadseregbe, munkaszolgálatra, hanem szökjenek át Magyarországra. Hamarosan megindult a tömeges átszivárgás Észak-Erdélyen keresztül. Jöttek nagy számban nőtlen fiatalok, de számosan családostól is nekivágtak a nagy bizonytalan és szétszóródtak az ország minden részében. A frissen visszafoglalt magyar területeken, különböző táborokban, ideiglenes szállásokon helyezték el őket. Bukovinában feltartóztathatatlanul felbuzdult a magyar falvak népe és mindenáron menekülni akart Romániából.

1941 áprilisában Németország felrúgta a Jugoszláviával 1940. december 12-én, Belgrádban megkötött örökbarátsági szerződést. Gróf Teleki Pál miniszterelnök, mintegy tiltakozásul, április 3-án öngyilkos lett. A németek április 6-án megtámadták Jugoszláviát, majd április 11-én a magyar csapatok is bevonultak a Délvidékre. A bevonuló csapatok több ezer dobrovoljacot űztek el, olyan szerbeket, akiket az I. világháború után, az 1919. február 25-én kihirdetett földreform alapján a magyaroktól elkobzott földbirtokokra telepítettek. „A Bácskából egyes források szerint 6912 (más források szerint 6175 vagy 10 692) családot, Dél-Baranyából 235 családot telepítettek ki. Szerb

becslések szerint a szerbiai kitelepítés 24 921 főt érintett, mintegy 13 ezer embert pedig internáltak.” [A. Sajti Enikő, 1941.]

1941. április 28-án született meg az a minisztertanácsi határozat, amely szerint a bukovinai székelyeket a dobroyoljacok helyére kell telepíteni. Időközben megalakult a Külföldi Magyarokat Hazatelepítő Kormánybizottság, Boncos Miklós belügyi államtitkár vezetésével.

Magyarország és Románia 1941. május 11-én írta alá a bukovinai székelyek áttelepítéséről szóló megállapodást. Néhány vegyes házasságban élő személy kivételével az öt falu valamennyi lakója hazatért Magyarországra. Összesen 13 198 fő bukovinai székelyt és 1000 moldvai csángó magyart telepítettek le néhány hét alatt Bácskában, a Szabadkától Újvidékig terjedő területre. Az öt bukovinai magyar falu népe és az 1000 főnyi moldvai csángó telepes 31 településen szóródott szét.

A néhai bukovinai székely falvak nevének átültetésével születtek meg az új helynevek. Ez a kitűnő névadás segítette a tájékozódást, az egy faluból való embereknek, családoknak az eligazodását, hiszen az egykori közösségek most elemeikre hullottak szét. Tizennégy községben és különböző tanyákon kaptak házat, földet, s az új nevekben szerepel az elhagyott bukovinai település neve.

Andrásfalva:

Andrásfalva (Kalmárka, Karađorđevo-Pavlovo)
Andrásföldje (Mali Beograd)
Andrásmajor (Korićevo)
Andrásmező (Alsórogatica, Orešković)
Andrásnépe (Kukuriki, Zobnatica)
Andrástelke (Angyalbandi, Felsőrogatica, Gornja Rogatica)
Bácsandrászháza (Újfalu, Novo Selo)
Bácsandrászállás (Cserepes-Zsindelyes, Bački)

Fogadjisten:

Fogadjisten (Nagyorom, Velebit)
Adjisten (Karkatúr, Mićunovo)

Hadikfalva:

Hadikfalva (Körtés, Rastina, Kruševlje)
Hadikhalom (Tankosićevo)
Hadikföldje (Staradžurđevo)
Hadikkisfalva (Sáripuszta, Aleksa Šantić)
Hadikliget (Újmajor, Veternik)
Hadiknépe (Bácsszőreg) vagy Hadikvára (Sirig)
Hadikörs (Vámtelek, Mišićevo)
Hadikszállás (Rezsőmajor, Vojvoda Mišić)
Hadiktelke (Újkiszács, Novi Kisač)

Hadikújfalu (Rátaújfalu, Rata)
BácsHADIKfalva, Horthyvára (Kisalpár, Máriamajor, Stanovíćevo)

Istensegítség:

Istensegítség (Lipar, Sokolac)
Istenes (Bácsmeggyes, Višnjevac)
Istenföldje (Kutas, Mileševo)
Istenhozott (Szurkos-Középszállás, Srednji Salaš)
Istenáldás (Njegoševo)
Istenszeme (Emődpuszta, Emusityelep, Emušić)
Istenvelünk (Újcservenka, Nova Crvenka)
Istenvára (Zentaörs, Dušanovo)
Székelytornyos (Svetićevo)

Józseffalva:

Bácsjózseffalva (Novi Žednik)

Bár a székelyek fájlalták Bukovinát, az elhagyott otthonaikat, de minden család kapott földet, házat, és szinte eufórikus boldogságban kezdtek dolgozni új hazájukban. Templomokat, iskolákat, állomásokat építettek. Szorgalmasan művelték a földeket. Alig vették észre a közeledő veszedelmet.

1944 októberében, mindenüket hátrahagyva, földönfutókként kellett menekülniük a visszatérő szerbek elől. A menekülés rettenetes volt. Elől menekült a német és a magyar katonaság, nyomukban a civilek tízezrei, köztük a bukovinai székelyek. A Dunántúlra irányították őket. Dunaföldvárnál összetorlódott a tömeg. Hat hétig a szabad ég alatt tanyáztak az őszi hidegben, míg végre át tudtak kelni a Dunán. A mesékben, népdalaikban annyit emlegetett „édes haza” romokban hevert, nem ölelte keblére a két évszázad után hazafutott, boldogtalan gyermekeit. Minden család története valóságos rémdráma. Hat hónap után a zalai falvak istállóiban találtak menedéket.

1945 márciusában dr. Bodor György kormánybiztos szervezte meg a hazájukban való immár ötödik letelepedésüket. A Völgységben, Baranya és Bács-Kiskun megye falvaiban, a kitelepítésre ítélt németek házeit jelölték ki számukra lakhelyül. Az öt falu népét ismét harminckilenc faluban szórták szét. Sokan soha nem érkeztek meg az annyira áhított hazába.

Bácskában a legdélebbi település, ahová bukovinai székelyeket telepítettek, Újfutak volt, szerb nevén Veternik, átmenetileg Hadikliget. Ennek lakói későn, október 9-én indultak el. Többek állítása szerint a szerb származású telepfelügyelőjük szándékosan vezette őket a már a szerbek által visszafoglalt Szabadka felé. A partizánok elfogták a 150 szekéren menekülő, főként asszonyokból, gyerekek-

ből és 43 férfiből álló csoportot. Szabadka szélén, a piac-
térén felsorakoztatták őket a szekerek mellett. Hosszasan,
feltartott kézzel várták sorsukat. Orosz tisztek akadályoz-
ták meg, hogy ott, azonnal lemészárolják őket. Mindenü-
ket elvették, majd a szabadkai malomba zárták őket. Két
héten át a férfiakat naponta kivezényelték árokásásra. Ok-
tóber 25-én nem tértek vissza a családjaikhoz. A palicsi
laktanyába vitték őket, ahol kegyetlen kínzások után, so-
kak egybehangzó állítása szerint, 1945 újév éjszakáján be-
lelövöldözték őket a laktanya melletti, maguk ásta sírba.
40 özvegy és 120 árva maradt utánuk. A szerbek egyetlen
férfit engedtek el, mert ő Bácskában nem kapott földet,
szerb gazdánál napszámoskodott, és ezt igazolni is tud-
ta. Az asszonyokat és a gyermekeket Szeghegyre (Sekić)
hurcolták, ahol tavaszig dolgoztatták, majd 1945 márciu-
sában bevagonírozták őket és Bajára szállították.

A bukovinai székelyek után 1947-ben megérkeztek a
Szlovákiából elűzött magyarok csoportjai. A németek egy
részével hamarosan ismét elindultak a vonatok. Most Né-
metország felé, mások ott maradhattak a falujukban. El-
kezdődött a háromféle népcsoport gyötrelmes, keserves
együttélése, a „szocializmus építése”, a kulákvándorlás, a
kollektivizálás, majd 1956.

Az '56-os forradalom után, a második „tétesítés” elől
menekülve sokan a főváros közelébe költöztek, Gödöllőre
és Érdre, a hatalmasra duzzadt agglomerációs faluba. Érd
bizonyult életképesebbnek, befogadóbbnak, jótékonyan
elnyelte őket is, miként másokat, akik az ország minden
részéről idesereglettek. Jelenleg kb. 300 bukovinai székely
család él Érden.

A világon szétszóródott bukovinai székelyek mosta-
ni összlétszámát tekintve csak becslésekre támaszkodha-
tunk. Optimális esetben 30-35000 főre tehető a bukovinai
székelyek száma. A Kárpát-medencében, az Al-Dunánál,
a Dél-Erdélyben és a Magyarországon élőkről elmondhat-
juk, hogy erősen él bennük a bukovinai székely identitás.
Szinte minden településen hagyományőrző együtteseket,
kézműves köröket, tájházakat vagy néprajzi gyűjtemé-
nyeket tartanak fenn, számos helyen székely kapuk, kop-
jafák jelzik, hogy ott bukovinai székelyek élnek.

1989-90-ben lakóhelyeiken megszervezték az ún. „Szé-
kely Körök”-et, ezeket a bukovinai székelység mai köz-
pontjában, Bonyhádon működő Bukovinai Székelyek Or-
szágos Szövetsége fogja össze. A hagyományőrző csopor-
tok rendszeresen részt vesznek a Szövetség által szerve-
zett ünnepeken. Minden esztendő januárjában meg-
emlékeznek a madéfalvi veszedelemről, megjelennek az
újabbán két évente megrendezésre kerülő, mindig más és
más településen tartott, és mindig több száz embert von-
zó „bukovinai székelyek világtalálkozásán.”

Lengyel kezdeményezésre jött létre a „Bukovinai talál-
kozások” című nemzetközi fesztivál. Lengyelországban
Jastrowie és Piła, Szlovákiában Turčianske Teplice, Ukraj-
nában Bukovina egykori fővárosa, Csernavic, Romániá-
ban Câmpulung Moldovenesc, Magyarországon Bonyhád
ad otthont a párját ritkító, példamutató rendezvénysoro-
zatnak, ahol az egykori bukovinai székelyek találkozhata-
nak valamikori szomszédaik képviselőivel, lengyelekkel,
románokkal, ukránokkal, szlovákokkal és németekkel.

Kóka Rozália

IRODALOM:

- A. Sajti Enikő: *Székelytelepítés és nemzetiségi politika Bácskában*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1941.
Albert Gábor: *Emelt fővel*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1983.
Bodor György: *Székely honfoglalás I-II*. Forrás, 1975. 3-4. sz.
Csupor Tibor: *Mikor Csikból elindultam*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1987.
Délvidék autóstérkép, Vajdaság településeinek jegyzéke. Topográf, 2003.
Foki-Solymár-Szöts: *Források a bukovinai székelyekről*. Babits Kiadó, Szekszárd, 2000.
Földi István: *Madéfalvától a Dunántúl*. Tolna megyei Könyvtár, Szekszárd, 1987.
Gáspár Simon Antal: *Az én szülőföldem, a bukovinai Istensegítség*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986.
Gegő Elek: *A' moldvai magyar telepekről*. Budán, 1838.
Jegyzőkönyv a második bécsi döntésről, 4. pont. 1940. augusztus 30.
Kóka István, Csiki Péterné és László Antal szóbeli közlései.
Kóka Rozália: *Hadikfalvi betlehemes*. Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2008.
László Mihály: *A bukovinai magyarok*. Vasárnapi Újság, 1875.
Lőrincz Imre: *A bukovinai Istensegítségig a völgyégi Majosig*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1987.
Németh Kálmán: *Százezer szív sikolt. Hazatért és hazavágyó magyarok verőfényes Golgotája*. Bácsjózseffalva, 1943.
Nyíró József: *Madéfalvi veszedelem*. Budapest, 1939. [Lazi Kiadó, Szeged, 2010.]
Ordas Iván: *Hadik András*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1987.
Penavin Olga: *Jugoszláviai magyar népmesék*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.
Péter László: *Vándorfecske hazatalál?* Timp Kiadó, Budapest, 2008.
Sántha Alajos: *Bukovinai magyarok*. Kolozsvár, 1942. [Bukovina Kiadó, Budapest, 2009.]
Sebestyén Ádám: *A bukovinai székelység tegnap és ma*. Szekszárd, 1989. [Ad Librum Kiadó, Budapest, 2009.]
Szádeczky Lajos: *A székely határőrség szervezése és a madéfalvi veszedelem 1762-64-ben*. A Magyar Tud. Akadémia Könyvkiadóhivatala, Budapest, 1908.

Bognóczy Géza lelkész

A dél-erdélyi Szászvárosban [románul *Orăștie*, szászul *Bros*] született 1901-ben. Tizenegyen voltak testvérek, lengyel származású édesapja fegyvermester volt. 1906-ban kivándoroltak Brazíliába, de édesanyja nem bírta megszokni az idegen világot, ezért egy esztendő múlva visszatértek Erdélybe.

Gimnáziumi tanulmányainak egy részét Szászvárosban, a híres Kuun Kocsárd-féle református kollégiumban végezte, majd három évig a dévai tanítóképzőben tanult. Miután Erdély Romániához került és a tanítás román nyelvű lett, átiratkozott a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium tanítóképzőjébe, ahol 1920-ban református tanítói és kántori oklevelet szerzett. Ezt követően Nagy Károly kolozsvári református püspök biztatására, – mint írta: „nagy nélkülözések és nehézségek mellett” – megkezdte a teológiai tanulmányait. A nyolc év alatt, amíg megszerezte lelkészdiplomáját, kis magyar szórványgyülekezetekben tanítóskodott. Magyarigen, Boroskrakkó, Nagysomkút, Kisenyed, Locsád voltak az állomáshelyei.

Miután befejezte teológiai tanulmányait, Makkai Sándor püspök Brăilába küldte szolgálatra. A következő évben rábízta a Galați-i református gyerekek tanítását is. Az egymástól negyven kilométerre lévő két hatalmas dunai kikötőváros között naponta hajóval ingázott. Szerencsére hamarosan kinevezték Galați-i református lelkésznek, s ezután a fárasztó ingázástól megszabadult.

Naplójából idézzük:

„Munkám terhes, zajos, idegölő volt, annyira, hogy szívesen vettem Tőkés Ernő bukaresti esperesem megkérdezését, hogy nem volna-e kedvem a bukovinai Andrásfalvára menni. Volt kedvem és merszem is hozzá.

1931. karácsony szombatján érkeztem Andrásfalvára. Méteres hó és nagy hideg fogadott. Nekem pedig a nagy csend, nyugalom jól esett, szívembe hatolt a gyülekezet tiszta, csengő hangú éneke, ahogy a karácsonyi zsoltárt énekelték. Tőkés Ernő bukaresti esperesem ezzel bocsátott útra: »Kiszállsz a hadiki állomáson, s amint tovább mégysz, gyönyörű síkság tárulkozik eléd. Amíg a szemed ellát, az mind a tied.«.

A tréfa valóság lett, sőt annál is több, mert amíg a szemem nem is láthatott, az is az enyém lett. Egész Bukovina, Bessarábia és Moldova, akkora terület, mint Magyarország. E nagy területen én voltam az egyetlen református lelkész, a gyülekezetem pedig az egyetlen egyházközség. Egy kis pont voltunk a hatalmas román tengerben, sőt ezen felül is, kisebbség a kisebbségben, mivel az öt székely katolikus falu lakosságához viszonyítva csupán 6–7 % voltunk reformátusok. Az öt községben 18 200 székely élt. Andrásfalván 3000 lélek közül mintegy 1000 refor-

mátus. Szép nagy, gótikus [stílusú] templomuk, papjuk, iskolájuk, magyar tanítójuk van betelepítés óta. Őket pásztorolom ezután.”.

Bognóczy Géza a kis andrásfalvi református közösség igazi pásztora lett. 1963-ban, a baranyai Hidason bekövetkezett haláláig nem hagyta el őket többé soha. Albert Gábor írja róla „*Emelt fővel*” című könyvében: „Pap, kereskedő, íródeák, tanító, agronómus, fényképész, jogi tanácsadó, népnevelő és isten tudja, hogy még mi mindennek kellett lennie egy jó pásztornak Bukovinában. Pedig egyik igen fontos tisztüket nem is említettem: ők tartották a kapcsolatot az óhazával, Erdéllyel és később Magyarországgal.”.

1940–41-ben Bognóczy Géza – az öt katolikus faluban szolgáló paptársaival együtt – aktív részese, szervezője és vezetője lett a székelyek Bukovinából Bácskába való áttelepítésének. A gigantikus méretű szervezőmunka egyik nagyon nehéz, főként a papokra háruló technikai feladata volt a közel tizennégyezer ember fényképes hazatérő-okmányainak elkészítése. Jól jött Bognóczy Géza ifjú éveitől gyakorolt fényképész tudománya és jóminőségű felszerelése. Elkészítette az előírt méretű, 8x5 cm-es családi képeket, de emlékképek sokaságát is. Fényképezte azután a kitelepülőket a tíz napos úton, megörökítette a magyar határra, majd a Bácskába megérkezés jeleneteit. Új falvakban, Andrásstelkén (Gornja Rogatica) és Andrásmezőn (Orešković) tartott ünnepségeik felemelő pillanatait. Visszaemlékezésében így írt a fényképész tevékenységéről:

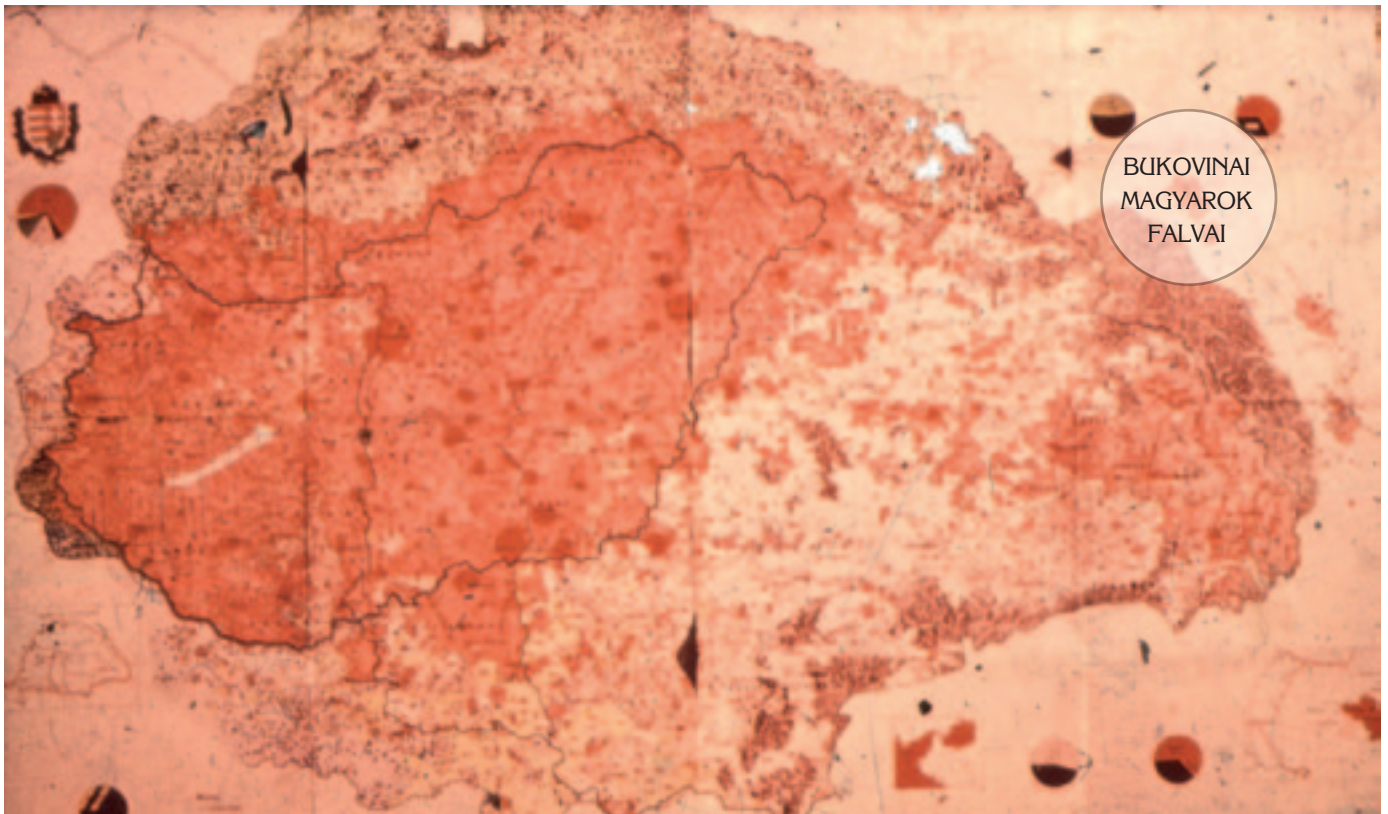
„Már 16 éves koromban vásároltam egy olcsó kis masinát. 17-18 éves koromban Nagyenyeden, a tanítóképzőben fotózásból tartottam fenn magam.

Andrásfalván püspökvárás előtt a lemezes gépet egy kisebb, de jobb rollfilmes géppel cseréltem fel. Nem emlékszem, hogy mennyibe került, de arra igen, hogy egy tehenet vehettem volna az árából. Ezzel a géppel szerencsénk volt, mert a film könnyű volt és kis helyen is elfért. Ami csak érdekes volt, megörökítettem. 1940–41-ben készült a legtöbb, családokról, házokról, állatokról, temetőről és az egész faluról. Az irodám laboratórium lett. Nem győztem egyedül, feleségemet és egy ügyes legényt, Ömböli Pétert is befogtam a munkába. Pár hét múlva az én Péterem is vásárolt magának egy elég jó gépet. Így a több mint 3000 lelkes községben már kettőnknek volt ilyen masinája. Magam hívtam elő a képeket, másoltam, préseltem. Tele volt minden helyiség száradó képekkel. Éjfél után hagytuk abba a munkát.

Felvételeim csodával határos módon megmenekültek. Három országon át hurcolva okmányaim mellett ezek a filmek voltak legféltem kincseim. Lemezeim nagy súlyuk miatt Bácskában maradtak. Örülök, hogy fotóimmal érzékeltetni tudom a múltat. A menekülés alatt ez a gépem is elveszett.”.

A Bácskából való menekülés után a volt andrásfalvi reformátusok egy részét a baranyai Hidason telepítették.

ték le. Ők birtokba vették a korábbi híveik által már a húszas években elhagyott református templomot. (A harangot 1934-ben, országra szóló botrányt okozva, mintegy figyelmeztetésül, budapesti fiatalok ellopták és a Kálvin téri református templom előterében elhelyezték.)

Bognóczy Géza most sem hagyta cserben a népét. Minden tudását, ékesszólását, szervezőkészségét latba vetve segítette a rengeteg szenvedést átélt, reményét vesztett közösség tagjainak az új helyen, új gazdasági viszonyok között való talpraállásban. A gyülekezetépítés, az oktatási munka mellett nagy gondot fordított a munkahelyteremtésre. Megszervezte a bogyósgyümölcs-termesztő szakcsoportot, ami annyira eredményes volt, hogy hamarosan exportra is termelt és jelentős jövedelmet biztosított a falu népének. Népszerűsítette a méhészetet stb. Nagy kedvvel és bámulatatos lelkierővel fogott hozzá az új hazában való élet kialakításához. Felesége az iskolában néptáncsoportot, színjátszó együttest alakított, amelyek országos hírnévre tettek szert.

Bognóczy Géza a menekülés alatt elveszett fényképezőgépe helyett újat vásárolt. Lelkesen igyekezett megörökíteni közössége mindennapjait. Esténként a napi munka befejezése után szorgalmasan rőtta a sorokat, írta a máig is kéziratban lévő, hatszáz gépelt oldalt kitevő könyvét, Andrásfalva–Hidas történetét és saját élete eseményeit. Alig tíz esztendei áldozatos és eredményes hidasi tevékenysége után őt is elérte a végzete.

Dr. Papp Vilmos által a „Presbiter” című lap 2008. november-decemberi számában közzétett, a „Negyvenegy

prédikátor: XX. századi magyar »gályarab« prédikátorok” című sorozatának „Bognóczy Géza (1901–1963)” című részében találtam az alábbi naplórészletet: „1957. július 17. Délután a házam előtt megállt egy ponyvával fedett teherautó, s négy rendőrforma ember szállt ki fegyverrel. Felmutatták a házkutatási parancsot. Mint villámcsapás, úgy ért engem ez a megaláztatás. Keveset közöltek. Házkutatás után letartóztatnak és elhurcoltak. Először Pécsre vittek, majd sokadmagammal Tökölre szállítottak az internálótáborba. Feleségem másnap elment Pécsre, tudni akarta az elhurcolás okát. Az ügyészségen sehol nem akarták fogadni. Küldözgették hol ide, hol oda. Végül délután 5 óra felé az ügyész elé kerülhetett. Az felolvasta az ellenem benyújtott vádat: »1. 1956. október 27-én megszervezte Hidason a forradalmat és a felvonulást. [Otthon sem volt! – P. V. megjegyzése.] 2. Nagy beszédet tartott, s hangosan kiabálta, ki az oroszokkal, Magyarország függetlenségét akar. 3. Házról házra járt, hogy a fiatalok disszidáljanak, mert itthon nincsenek biztonságban. 4. A tsz-tagokat oszlatásra serkentette, s fenyegetőzött, hogy ellenkező esetben felperzseli őket.«”. Ehhez dr. Papp Vilmos a következőket fűzi hozzá: „Halála előtt a vasárnapi istentiszteletet követően megsimogatta az úrasztalát, a harangot, a padot, s egy óra múlva leánya ölébe hajtott fejével meghalt infarktuszban. Hírek keringenek. A keringő hírek csökönyösek, s általában igazak. Negyvenöt év távlatából sem dokumentumokat, sem tanúkat nem lehet begyűjteni. Ámde mondják, hogy istentisztelet után a templomkapu előtt két civil – kiket ismert – félrehívta. Egyik hátratekerte a karját, a másik kapszulát nyomott a szájába. Vérsűrítőt.”

Kóka Rozália

Id. Ömböli Lajos andrásfalvi „életje”. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1940. április 10.

Andrásfalva, Ömböli József és családja, állataikkal. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. január 27.

Andrásfalva, Csiszér Kozma és családja, rokonsága. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1940. március vége.

Andrásfalva, Tóth Marci János István háza. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. április 3.

Kosna. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 3.

Az andrásfalvi reformátusok is búcsút vettek falujuktól. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 3.

Bevagonírozás a kosnai határállomáson. Fotó: Dr. Kaiser József tisztiorvos, 1941 májusa.

Szekerkaravánnal a kosnai határállomás felé. Fotó: Dr. Kaiser József tisztiorvos, 1941 májusa.

A kosnai határállomáson. Fotó: Horváth József operatőr (Magyar Film Iroda), 1941 májusa.

A kosnai határállomáson. Fotó: Horváth József operatőr (Magyar Film Iroda), 1941 május-júniusában.

Dés. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 6.

Dés. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 6.

Az egeresi gipszgyár vasútállomásán. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 8.

Reggelizés a rövid pihenő alatt Désen. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 6.

Szolnok. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 9.

Nagyvárad. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 9.

Angyalbandi állomáson. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 13.

Megérkeztek a csomagok is Angyalbandi állomásra. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 23.

Györfi Vargadám György és leánya, Jusztina. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, Andrástelke, 1941. június 30.

Önböli Lajos János a családjával. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. március 12.

Közgyűlés Andrásfelkőn, istentisztelet után. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941 júliusában.

Az andrásfelkői óvoda udvarán. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941 júniusában.

A főzőtanfolyamot végzett lányok Andrásfelkén. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1943. április 3.

Játék az andrásfelki óvoda udvarán. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941 júniusában.

Földosztás Andrásfelkén. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941 szeptemberében.

Az andrásfelki Ezüstkalászos Gazdatanfolyam hallgatói. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1942. április 6.

*Ünnepélyesen kezdődik az első aratás.
Fotó: Horváth József operatőr (Magyar Film Iroda), Bácska, 1941.*

A Bácskába települt bukovinai székelyek a Budapesti Őszi Vásáron, 1941. szeptember 12. • A bácsjózseffalvi énekkar és vezetőjük, Deme József. • A bácsjózseffalvi fúvószenekar Mihályka Jenő vezetésével, 1942. július 5. • A józseffalvi énekkar a Halászbástya lépcsőjén, 1942. augusztus 15. • Takács Lajos és bácsjózseffalvi tanítványai. (Archív felvételek)

Hármas keresztelő Andrásházán. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1942. július 17.

*Ömböli Sándor és Gruber Trézsi lakodalma Andrásfelkén, 1942. július 10-én.
A menyasszony jobbán Bognóczy Géza tiszteletes, a vőlegény balján Farkas Apollónia, a Párizsi Divat szerkesztője.*

*Az új bácsjózseffalvi vasútállomás és a zenélő kút avatóünnepsége, 1943. június 24.
Fotó: Horváth József operatőr (Magyar Film Iroda)*

Sebestyén Antal főesperes a hazatérők utolsó vonata mellett és a telepítést befejező ünnepségen. 1941 júniusa.

Rögtönzött mise a vasútállomáson.

Az előrs ellenőrzést végez.

Megérkeznek a telepések csomagjai Bácsjózseffalvára.

*A honvédség segíti a beköltözést.
Fotó: Horváth József operatőr (Magyar Film Iroda)*

*Dr. Németh Kálmán Bácsjózseffalván köszönti
Bonczos Miklós kormánybiztost, 1941 májusában.*

*Reggeliosztás Kosnán.
Fotó: Bognóczy Géza református lelkész, 1941. június 4.*

2012 • XIX. évf.

FOLKMAGAZIN

VIII. különszám

Ára: 1200 Ft

Előfizetőknek: 600 Ft

